

Opisany poniżej przebieg lekcji jest propozycją zajęć do filmu edukacyjnego „Żydowskie miejsca”, będącego częścią cyklu edukacyjnego „Kultura Żydowska”. Każdy z odcinków serii przedstawia temat istotny dla kultury i tradycji żydowskiej. Materiał zawarty w scenariuszu jest rekomendowany dla uczniów i uczennic klas 4-6 szkoły podstawowej.

Przygotowany przez nas scenariusz jest przewidziany na zrealizowanie w trakcie dwóch jednostek lekcyjnych (ok. 90 min.). Osoba prowadząca zajęcia może sama zdecydować, podążając za potrzebami grupy, ile czasu przeznaczyć na daną aktywność. Zachęcamy do realizacji całego procesu zaproponowanego w scenariuszu. Można z niego skorzystać także jako ze zbioru inspiracji do lekcji, wybierając jedynie niektóre fragmenty. W zależności od potrzeb i możliwości mogą Państwo zdecydować się na przeprowadzenie wybranych ćwiczeń i dyskusji.

Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN

Żydowskie miejsca. Scenariusz lekcji dla klas 4-6

Autorka: Katarzyna Niewczas

Czas trwania: 90 minut

Cele edukacyjne:

- uczniowie i uczennice zdobywają podstawową wiedzę na temat instytucji ważnych dla życia żydowskiego (synagoga, szkoła żydowska, dom, cmentarz), a także szukają śladów ich obecności w swojej najbliższej okolicy,
- uczniowie i uczennice poddają refleksji znaczenie instytucji religijnych i kulturowych dla tożsamości jednostek,
- uczniowie i uczennice uwrażliwiają się na potrzeby osób należących do grup mniejszościowych.

Przebieg lekcji:

1. Doświadczenie: przywołanie własnych doświadczeń, wspólne oglądanie filmu
2. Refleksja: rozmowa o obejrzanym materiale
3. Wiedza: praca w grupach z kartami pracy
4. Zastosowanie: praca w grupach nad zadaniem

Potrzebne materiały:

- film i sprzęt, na którym można go odtworzyć,
- karty pracy w parach,
- dodatkowo wyświetlone zdjęcia z portalu Wirtualny Sztetl,
- karty z zadaniem dla grup.

Przebieg lekcji:

Pokaż mi swoją okolice – praca z własnym doświadczeniem

Czas trwania: 20 minut

Forma pracy: praca indywidualna, rozmowa w parach, rozmowa na forum

Zaproś uczniów i uczennice do chwili indywidualnej refleksji na temat miejsc, które są ważne dla nich i ich rodzin. Pomocne mogą być w niej poniższe pytania:

- Jakie miejsca w Twoim mieście są ważne dla Ciebie i Twojej rodziny?
- Gdzie spotykacie się, kiedy wspólnie świętujecie?
- Do jakich miejsc chodzicie regularnie?

Poproś każdego ucznia i uczennicę o wypisanie na kartce kilku takich miejsc, a następnie o opowiedzenie o nich osobie, z którą siedzą w ławce. To moment, w którym uczniowie i uczennice mogą opowiedzieć sobie nawzajem o tym, co jest dla nich ważnego w tych miejscach, dlaczego właśnie je wybrali.

Po kilku minutach zbierz od chętnych osób z klasy nazwy wybranych przez nich miejsc i krótkie opowieści o nich. Możesz zapisać nazwy miejsc na tablicy.

Projekcja filmu „Żydowskie miejsca” i refleksja nad jego treścią

Czas trwania: 25 minut

Forma pracy: wspólne oglądanie filmu, rozmowa na forum

Przed włączeniem filmu przekaż grupie, że materiał, który obejrzyjecie będzie dotyczył ważnych miejsc dla społeczności żydowskiej.

Po projekcji zaproś uczniów i uczennice do rozmowy korzystając z wybranych pytań:

Czy któraś z informacji, które usłyszeliście w filmie Was zaskoczyła? Dlaczego?

Czy miejsca, o których dowiedzieliście się w filmie są podobne do tych, które sami wypisaliście na kartkach? Dlaczego? W czym są podobne, a w czym się różnią?

Czy ktoś z Was kiedyś był w synagodze lub na cmentarzu żydowskim?

Czy chcielibyście je odwiedzić teraz, gdy macie już o nich więcej informacji?

Jakie znaczenie dla Żydów i Żydówek może mieć posiadanie w swoim mieście synagogi, szkoły albo cmentarza żydowskiego?

Podsumowanie rozmowy

Miejsca związane z żydowską kulturą, religią i tożsamością to w dużych polskich miastach miejsca spotkania społeczności. Żydzi i Żydówki spotykają się w nich z powodów religijnych, po to, aby wspólnie się modlić, świętować, studiować, ale także po to, aby pobyć razem. To miejsca, w których podtrzymywane są tradycje, pamięć o przeszłości, a także zawiązywane nowe inicjatywy, tworzone plany na przyszłość.

Bez tych miejsc społeczności byłoby o wiele trudniej istnieć i rozwijać się.

W mniejszych polskich miastach, w których nie ma działających społeczności żydowskich, bardzo często po synagogach pozostały jedynie ślady, a cmentarze są zapomnianymi przestrzeniami. Mimo to, to właśnie te miejsca przechowują pamięć o dawnych żydowskich mieszkańcach, którzy współtworzyli polskie miasta. Dla wielu Żydów i Żydówek te miejsca znaczą bardzo wiele, ponieważ przypominają o ich przodkach i o żydowskiej historii w Polsce.

Synagoga, szkoła, cmentarz – porządkowanie zdobytej wiedzy

Czas trwania: 20 minut

Formy pracy: rozwiązywanie karty pracy nr 1, omówienie na forum

Podziel uczniów i uczennice na pary i przekaz każdej z nich kartę pracy nr 1.

Zaproś klasę do rozwiązania umieszczonych na niej zadań.

Kiedy grupy skończą pracować, omówcie wspólnie wynotowane odpowiedzi.

Jeśli chcesz rozwinąć poruszone w karcie pracy tematy, skorzystaj z treści umieszczonych na portalu Wirtualny Sztetl:

- Aron ha-kodesz: <https://sztetl.org.pl/pl/slownik/aron-ha-kodesz>
- Cmentarz: <https://sztetl.org.pl/pl/slownik/cmentarz>
- Jarmułka (kipa): <https://sztetl.org.pl/pl/slownik/jarmulka>

- Rabin: <https://sztetl.org.pl/pl/slownik/tales>
- Tałes: <https://sztetl.org.pl/pl/slownik/tales>
- Tora: <https://sztetl.org.pl/pl/slownik/tora>
- Synagoga: <https://sztetl.org.pl/pl/slownik/synagoga>

Dodatkowa informacja na temat różnic między rabinem a księdzem, synagogą a kościołem.

Rabin w przeciwieństwie do księdza nie jest osobą duchowną. Aby stać się rabinem potrzebne są wyższe studia religijne, które nie są jednak zakończone święceniami.

Rabini, w przeciwieństwie do księży nie są oddelegowywani do wybranych społeczności, ale same wspólnoty zapraszają ich do siebie i zatrudniają.

Podstawowym zadaniem rabina jest bycie nauczycielem: znawcą żydowskich pism religijnych, autorytetem w obszarze prawa żydowskiego, osobą rozstrzygającą spory i dylematy religijne. Rabin nie musi przewodniczyć modlitwom, do poprowadzenia wielu ważnych modlitw potrzebnych jest jedynie dziesięciu dorosłych religijnie mężczyzn, wśród których nie musi być rabina. Rabini mają własne rodziny, nie żyją w celibacie.

Synagoga w przeciwieństwie do kościoła nie jest świątynią. Świątynią judaizmu była Świątynia Jerozolimska, zniszczona w 70 r. n. e., po której pozostała jedynie Ściana Płaczu. Od tego czasu w judaizmie ustał kult ofiarny, który został zastąpiony modlitwą. Synagoga to ośrodek żydowskiego życia religijnego i społecznego: miejsce modlitwy, studiowania Tory, nauczania, spotkania.

W moim mieście – wykorzystanie zdobytej wiedzy

Czas trwania: 20 minut

Formy pracy: rozwiązywanie zadania w grupach, omówienie na forum

Podziel klasę na czteroosobowe zespoły, rozdaj każdemu z nich karty pracy nr 2 i poproś o przygotowanie telefonów. Instrukcja do zadania znajduje się na karcie,

możesz pozostawić ją grupom do samodzielnego zapoznania się lub przekazać ją klasie zanim grupy rozpoczną pracę.

Zadanie zakłada pracę z treściami umieszczonymi na portalu Wirtualny Sztetl (<https://sztetl.org.pl/pl/miejscowosci/A>), uczniowie i uczennice są zaproszeni do korzystania z niego za pośrednictwem własnych telefonów. Jeśli nie jest to możliwe, możesz wydrukować z tej strony informacje o Waszej miejscowości dla każdej grupy.

Gdy grupy będą już gotowe, wyświetl stronę z historią miejscowości z Wirtualnego Sztetla i wspólnie sprawdźcie znalezione informacje. Następnie omów z klasą to doświadczenie:

Czy łatwo było Wam znaleźć te informacje? Co Wam pomagało w szukaniu?

Czy wiedzieliście wcześniej o istnieniu tych miejsc w Waszej miejscowości?

Pomyślcie o trzech osobach, które znacie i które mogą nic nie wiedzieć o tych miejscach. Zapiszcie ich imiona na kartce i opowiedzcie im o tych miejscach po lekcjach.

Podsumowanie ćwiczenia

W bardzo wielu polskich miastach miejsca związane z kulturą żydowską są bardzo mało znane. Pamięć o nich wydaje się zapomniana, dawne synagogi zostały zniszczone albo mieszczą w sobie biblioteki lub sklepy, cmentarze bywają nieogrodzone i stają się miejscami wieczornych spotkań. Brak pamięci o dawnym znaczeniu tych miejsc wpływa na to, że stają się one coraz bardziej zniszczone. Podobna sytuacja dotyczy miejsc związanych z innymi niekatolickimi religiami, np. zarośniętych cmentarzy ewangelickich, czy zniszczonych drewnianych cerkwi. Gdy mamy już wiedzę o tym, że w naszym mieście znajdują się ważne miejsca dla wyznawców innych religii, możemy starać się zmienić tę sytuację. Pierwszym i bardzo ważnym krokiem jest mówienie o nich tym, którzy nigdy o nich nie słyszeli. To może zrobić każdy z nas. Jeśli więcej osób będzie wiedziało o tych miejscach i znało ich historię, będziemy bliżej sytuacji, w której interesujemy się tymi przestrzeniami i chcemy o nie wspólnie dbać.

Warto przypominać sobie te zasady zwłaszcza, gdy przygotowujemy poczęstunek dla większych grup osób i gdy chcemy, żeby stał się on dobrym, zbliżającym do siebie zaproszonych, doświadczeniem.

Muzeum Historii
Żydów Polskich
POLIN

ul. Anielewicza 6
00-157 Warszawa

T +48 22 471 03 00
@ polin@polin.pl

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Załącznik nr 1 – karta pracy nr 1

1. Które zdania dotyczące synagogi są prawdziwe, a które fałszywe?

- Aby zostać rabinem nie potrzeba żadnego wykształcenia, wystarczą dobre chęci.
- Tora, czyli Pięcioksiąg Mojżeszowy, to najświętszy tekst judaizmu, przymierze między Bogiem a ludem Izraela.
- Tora przechowywana jest w Arce Tory, a odczytywana z platformy, nazywanej bimą.
- Kipa to tradycyjne ubranie, zwykle białe z czarnymi paskami, zakładane przez mężczyzn do modlitwy.
- Tałas to tradycyjne nakrycie głowy noszone przez mężczyzn.
- Babiniec to miejsce w synagodze ortodoksyjnej przeznaczone wyłącznie dla kobiet.

2. W szkole żydowskiej można nauczyć się języka hebrajskiego. Spróbujcie zapisać poniżej pięć pierwszych liter tego alfabetu.

א
ב
ג
ד
ה

3. Na macewach, czyli nagrobkach żydowskich, można znaleźć wiele różnych symboli. Dopasujcie do nich znaczenie, które tradycyjnie się im przypisuje.

- osoba dobroczynna i hojna wobec potrzebujących,
- osoba uczona, studiująca Torę, rabin, nauczyciel,
- kobieta, ponieważ zapalenie i błogosławienie świec szabasowych należy do obowiązków kobiety żydowskiej,
- potomek kapłanów ze Świątyni Jerozolimskiej,
- mędrzec, który „przegryza się” przez treść Tory.

Muzeum Historii
Żydów Polskich
POLIN

ul. Anielewicza 6
00-157 Warszawa

T +48 22 471 03 00
@ polin@polin.pl

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

POLIN
Żydowskie
Dziedzictwo
Kulturowe

Załącznik nr 1 – karta pracy nr 1

1. Które zdania dotyczące synagogi są prawdziwe, a które fałszywe?

- Aby zostać rabinem nie potrzeba żadnego wykształcenia, wystarczą dobre chęci. FAŁSZ. PRAWIDŁOWA ODPOWIEDŹ: Aby zostać rabinem należy ukończyć wyższe studia religijne.
- Tora, czyli Pięcioksiąg Mojżeszowy, to najświętszy tekst judaizmu, przymierze między Bogiem a ludem Izraela. PRAWDA.
- Tora przechowywana jest w Arce Tory, a odczytywana z platformy, nazywanej bimą. PRAWDA.
- Kipa to tradycyjne ubranie, zwykle białe z czarnymi paskami, zakładane przez mężczyzn do modlitwy. FAŁSZ. PRAWIDŁOWA ODPOWIEDŹ: Kipa to tradycyjne nakrycie głowy noszone przez mężczyzn.
- Tałas to tradycyjne nakrycie głowy noszone przez mężczyzn. FAŁSZ. PRAWIDŁOWA ODPOWIEDŹ: Tałas to tradycyjne ubranie, zwykle białe z czarnymi paskami, zakładane przez mężczyzn do modlitwy.
- Babiniec to miejsce w synagodze ortodoksyjnej przeznaczone wyłącznie dla kobiet. PRAWDA.

2. W szkole żydowskiej można nauczyć się języka hebrajskiego. Spróbujcie zapisać poniżej pięć pierwszych liter tego alfabetu.

א
ב
ג
ד
ה

3. Na macewach, czyli nagrobkach żydowskich, można znaleźć wiele różnych symboli. Dopasujcie do nich znaczenie, które tradycyjnie się im przypisuje. Odpowiedzi do tego zadania zostały umieszczone w tekście alternatywnym do grafik.

- osoba dobroczynna i hojna wobec potrzebujących,
- osoba uczona, studiująca Torę, rabin, nauczyciel,
- kobieta, ponieważ zapalenie i błogosławienie świec szabasowych należy do obowiązków kobiety żydowskiej,
- potomek kapłanów ze Świątyni Jerozolimskiej,
- mędrzec, który „przegryza się” przez treść Tory.

Załącznik nr 2 - karta pracy nr 2

Odwiedźcie portal Wirtualny Sztetl: <https://sztetl.org.pl/pl/miejscowosci/A> i wyszukajcie na nim informacje o historii społeczności żydowskiej w Waszej miejscowości. Jeśli Waszej miejscowości nie ma na liście, wybierzcie najbliższe Wam większe miasto.

Wypiszcie poniżej informacje o synagodze i cmentarzu w Waszym mieście. Jeśli to możliwe, dopiszcie też inne miejsca związane ze społecznością żydowską, które istnieją lub istniały w Waszym mieście.

Miejsce	Kiedy powstało?	Gdzie się znajduje?	Jak obecnie wygląda?
Synagoga			
Cmentarz żydowski			